

Moeders wil is wet

‘Mama’s mèske’ of ‘mama’s meisje’?

Gaat uw moerstaal naar zijn moeder? Als uw moedertaal het Bossche dialect is, zit die kans erin. Meestal is iemands moerstaal ook de taal van zijn moeder, maar vooral als die moeder zelf met een dialect als moerstaal is opgevoed, is dit niet vanzelfsprekend. Het zijn in de gehele westerse wereld namelijk vooral vrouwen die hun kinderen aanmoedigen om de sociaal meest geaccepteerde taal te spreken en daardoor in de opvoeding kiezen voor de standaardtaal.¹



Ziekelijk kindje (Jan Sluijters, 1881-1957; particuliere collectie).

In lagere sociale klassen blijkt dit minder voor te komen dan in hogere, maar onderzoek laat opvallende verschillen met mannen zien. Oudere mannen blijken het minst statusgevoelig te zijn, op het platteland nog minder dan in de stad en jongere vrouwen het meest, in de stad nog meer dan op het platteland. Aangezien vrouwen ondanks alle feministische golven in Nederland het grootste aandeel in de opvoeding van hun kinderen op zich nemen, wordt het Bosch daardoor vaak niet aan volgende generaties doorgegeven.

Jij, gij of allebei?

Een Bosch stel dat hun dochter Sanne naast het Standaardneder-

lands ook Bosch mee wil geven, kiest voor een tweetalige opvoeding. Sanne wordt dan moedertaalspreker van zowel het Bosch als het Standaardnederlands. Dit heeft als voordeel dat Sanne een grotere taalgevoeligheid ontwikkelt en later gemakkelijker een tweede of vreemde taal kan leren. Afgaand op onderzoek naar kinderen met een Duits-Italiaanse of Engels-Italiaanse opvoeding,² ontwikkelt het taalgebruik van Sanne zich als volgt. Als Sanne begint met praten, kent haar woordenschat voor elk voorwerp of elke gebeurtenis één woord, een Bosch of een Nederlands woord. Daarna leert zij voor

elk van die woorden de ‘vertaling’ in de andere taal, bijvoorbeeld dat een ‘fiepke’ een ‘speentje’ is, haar jongere zusje een ‘platkeind’ en een ‘baby’ en haar oudere neefje een ‘komvortkeind’ en een ‘peuter’. Haar hoofdje organiseert dan twee woordenlijsten. Sanne weet vervolgens dat er twee verschillende groepen woorden zijn en dat volwassenen soms de ene groep woorden gebruiken en soms de andere. Ze past zich steeds aan haar gesprekspartner aan, maar



Gesprekje aan het Snijdersplein. Op de achtergrond de Sint-Pieter, die begin jaren 80 werd afgebroken.
(Stadsarchief, collectie Roelands)

spreken in haar omgeving meer mensen Standaardnederlands dan Bosch, dan begint ze uit zichzelf vaak in het Nederlands.

Wanneer Sanne in zinnen gaat spreken, is het belangrijk dat bijvoorbeeld haar moeder consequent Standaardnederlands spreekt en haar vader steevast Bosch, want dat helpt Sanne bij de organisatie en de scheiding van haar twee talen. Sanne gebruikt namelijk aanvankelijk Bossche en Nederlandse vormen door elkaar in één woord of binnen één zin. Ze zegt dan bijvoorbeeld: 'bluum-etje' in plaats van 'bluumke' of 'bloemetje'. Of 'M'nnen beer leet nog in –

de auto' in plaats van 'M'nnen beer leet nog in d'n auto' of 'M'n beer ligt nog in de auto'. Dit gebeurt vooral als ze veel schakelt tussen Bosch en Standaardnederlands en het stopt wanneer haar hersenen de twee grammatica's gescheiden hebben opgeslagen. Daarna kan haar moeder gerust ook weer Bosch spreken tegen Sanne, al houdt Sanne als ze tegen haar moeder praat, wel een voorkeur voor het Standaardnederlands.

Prülleke

Sanne zal later als vanzelf per situatie of persoon beoordelen of ze Bosch of Nederlands spreekt.³ Ook zal zij met een gesprekspartner die dezelfde twee talen spreekt, af en toe van taal wisselen, afhankelijk van het onderwerp van gesprek. Soms bewust, soms onbewust. Gaat het gesprek eerst over de familie en daarna over school, dan

is het heel gewoon als zij beginnen in het Bosch en uiteindelijk verdergaan in het Standaardnederlands. Het kan zelfs voorkomen dat zij binnen een zin even heen en weer schakelen tussen twee talen. Bijvoorbeeld als de voertaal op dat moment Standaardnederlands is en ze met één Bossche uitdrukking al dan niet bewust even uiting geven aan hun Bossche identiteit. Of als dat ene woord uit die andere taal de lading net even beter dekt.

Uiteindelijk zal Sanne zeer waarschijnlijk Engels leren, een vreemde taal als aanvulling op haar moerstalen. Misschien leert zij ook nog een tweede taal, bijvoorbeeld als ze verhuist naar Mexico en daar Spaans leert. Echter, al spreek je een tweede taal of een vreemde taal nog zo goed, je eerste taal of je moerstaal is de taal van thuis en daarom de taal waarop je terugvalt als het niet op verstand, maar op emoties aankomt. Is die thuistaal Bosch, dan is Sannes partner haar 'liefke', is haar pasgeboren nichtje een lief 'prülleke', kan zo nu en dan 'd'n hille flikkerse boel' barsten en noemt de anders zo taalbewuste Sanne haar eigen dochtertje 'mama's mèske'.

Noten

- 1 Peter Trudgill (1974) in: Jean Aitchison, *Language change: progress of decay* (Cambridge 1991).
- 2 Taeschner (1983) in: Jacqueline Frijn en Ger de Haan, *Het taallerend kind* (Dordrecht 1991).
- 3 Janet Holmes, *An introduction tot sociolinguistics* (Londen/New York 1992).